

‘Verder met de Vesting Muiden’ Uitvoeringsprogramma Oost

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Inhoud van het uitvoeringsprogramma.....	4
2.1 Inleiding	4
2.2 Deelprojecten.....	5
2.2.1 Deelproject 1: herstellen en herbestemmen van de gebouwen van de Vesting Muiden	5
2.2.2 Deelproject 2: herstel van de oostelijke vestingwallen	6
2.2.3 Deelproject 3: herinrichten Vestingplein.....	23
2.2.4 Deelproject 4: beter benutten van aantal werken Nieuwe Hollandse Waterlinie.....	27
2.2.5 Deelproject 5: Versterken recreatieve en toeristische aantrekkingskracht	29
3. Rol van de gemeente en partners.....	33
4 Uitvoeringsaspecten van de projecten	34
4.1 Fasering.....	34
4.2 Vergunningen, toestemmingen en onderzoeken	34
4.2.1 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (omgevingsvergunning)	34
4.2.2 Keur Hoogheemraadschap AGV	35
4.2.3 Flora en Faunawet.....	35
4.2.4 Archeologie	35
4.2.5 Bodem.....	35
4.2.6 Eigendom	36
4.3 Beheer en onderhoud	36
5. Kosten	37

1. Inleiding

In het ontwikkelplan 'Verder met de Vesting Muiden' zijn de ambities en uitgangspunten voor de ontwikkeling van de Vesting Muiden vastgelegd. Deze ontwikkeling verbindt diverse doelstellingen en draagt bij aan het toekomstbeeld van de gemeente, zoals verwoord in de Toekomstvisie:

“Muiden is een aantrekkelijke woon-, leef-, werk- en recreatiegemeente, gericht op het behoud en de ontwikkeling van de groene, recreatieve en cultuurhistorische waarden. Een plaats waar toeristen graag vertoeven en waar sprake is van een gezonde bevolkingsopbouw, met een voorzieningenniveau dat passend is bij de schaal.”

Dit uitvoeringsprogramma 'Verder met de Vesting Muiden, deel Oost' speelt in en is een reactie op de nieuwe ontwikkelingen rondom Muiden. Ter uitvoering het project Schiphol – Almere – Amsterdam wordt de A1 bij Muiden naar het zuiden verlegd. Hierdoor neemt de geluidsoverlast af en ontstaat er weer een groen landschap ten zuiden van de vesting. De Vesting Muiden wordt weer zichtbaar in het open landschap en de relatie met het schootsveld wordt hersteld. Door de bouw van de Spieringbrug ontstaan er mogelijkheden om de vesting autoluw(er) te maken, waardoor ook de leefbaarheid in de stad zal verbeteren.

Behalve door de verbeteringen door de verlegging van de A1, zal door de woningbouwprojecten Bloemendalerpolder, Bredius en Krijgsman het aantal inwoners van Muiden toenemen en door de nieuwe recreatieve voorzieningen die daar bij horen zal Muiden ook meer bezoekers aantrekken. Ook het succes van onder meer de Natuurboulevard en het Muiderslot draagt bij hier aan bij.

Als economische kern en woongebied moet de inrichting van het oude Muiden klaar zijn voor al deze ontwikkelingen. De Vesting moet worden ontwikkeld op een wijze dat het meer toeristen en recreanten kan ontvangen op een wijze dat de vesting ook een aantrekkelijke woonplaats blijft. Door de vesting in te inrichten volgens de uitgangspunten van het ontwikkelplan wordt de vesting aantrekkelijker voor zowel inwoners van de Vesting en bezoekers.

Dit uitvoeringsprogramma is een concrete uitwerking van het ontwikkelplan volgens de vastgelegde uitgangspunten: 1) eenheid en verscheidenheid, 2) zichtbaar, herkenbaar en beleefbaar, 3) aantrekkelijk voor bewoners en bezoekers.

Het uitvoeringsprogramma bestaat uit 5 deelprojecten die allen tot doel hebben om de militaire historie van de gemeente in het algemeen en de Vesting Muiden in het bijzonder te versterken. De focus ligt daarbij op het deelgebied oost van de vesting (tussen het Muiderslot en Fort H). Verder wordt aandacht besteed aan de betonnen werken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de recreatieve verbindingen in en rondom de vesting. In het navolgende wordt de inhoud van het uitvoeringsprogramma nader toegelicht.

2. Inhoud van het uitvoeringsprogramma

2.1 Inleiding

In het ontwikkelplan is de volgende conclusie over de vestingwerken getrokken:

“De grondvorm van de vesting uit de 16e eeuw is nog in belangrijke mate intact. De wijzigingen en toevoegingen aan de vesting uit de tweede helft van de 19e eeuw bepalen nog steeds het huidige karakter, zeker in de delen oost en Muiderslot. Verder is de originele situatie in en rond de vesting grotendeels behouden met de open polderlandschappen (verboden kringen en inundatiegebied), het water en het terrein en gebouwen van de voormalige kruitfabriek. De overgang van het open landschap naar de markante contouren van de vesting is nog zeer herkenbaar, behalve bij de wijken Noord-West, Mariahoeve en Zuid-West.”

“De vestingwallen zijn wel overal verlaagd en de stadspoorten zijn verdwenen. Daarbij is er een belangrijk contrast tussen de oost- en westzijde van de vesting. Aan de noordwestelijke zijde zijn de vestingwallen nagenoeg verdwenen en is de vestinggracht een vijver geworden, zonder verbinding met de oude vestinggracht/Muidertrekvaart. De zuidwestelijke zijde is vanaf 1926 ingericht als een stadspark. De contouren van de vestingwal en vestinggracht en het ravelijn zijn daar nog intact en duidelijk herkenbaar, maar het militaire karakter is verloren gegaan. De oostelijke wallen zijn wel aangetast, maar hebben hun militaire karakter redelijk behouden. Het streven naar het beter zichtbaar/beleefbaar maken van het militaire karakter van de vesting moet zich daarom toespitsen op de oostelijke wallen (inclusief het zuidelijke ravelijn). Rond het Muiderslot zijn de bastions in goede staat. Aan de buitenzijde is aansluiting met het gebied oost het streven.”

Aan de oostzijde van de vesting is nog veel te zien van de militaire geschiedenis van de stad. De vestingwallen, gebouwen, het Muiderslot en de fraaie uitzichten op het open landschap spreken zeer tot de verbeelding. De uitgangspunten zichtbaar, herkenbaar en beleefbaar laten zich zeer goed vertalen naar dit gedeelte van de stad. Er is ook relatief eenvoudig veel te verbeteren.

Voor veel toeristen begint hun dagje Muiden bij parkeerplaats P2, waarvan zij naar het Muiderslot, het Pampusveer of het centrum lopen. Het vestinggevoel moet beginnen zodra zij de auto uitstappen of, nog beter, als zij in de richting van Muiden rijden. Dit wordt bereikt door aantrekkelijke routes langs mooie gebouwen, authentieke wallen, grachten en fraaie uitzichten. Hierdoor wordt de vestingstad leuk(er) om te bekijken en vaker terug te komen, ook zonder een bezoek aan de grote publiektrekkers Muiderslot en Pampus te brengen. Denk bijvoorbeeld aan een wandeling op zondagmiddag, een tussenstop bij een fietstocht langs de Natuurboulevard of een kanotocht door de trekvaarten, afgesloten door een bezoek aan de winkels of de horeca. De inwoners van de nieuwbouwwijken worden hierdoor naar de oude stad getrokken. Inwoners en ondernemers uit de vesting zullen van dit alles profiteren.

Dit uitvoeringsprogramma ‘Verder met de Vesting Muiden’ richt zich daarom op herstel van de oostelijke vestingwerken en het verbeteren van de toeristische en recreatieve infrastructuur.

2.2 Deelprojecten

Het uitvoeringsprogramma is op te splitsen in een aantal deelprojecten. Hierna worden deze uiteengezet.

2.2.1 Deelproject 1: herstellen en herbestemmen van de gebouwen van de Vesting Muiden

In en op de vestingwallen zijn 8 gebouwen gebouwd, van kleinere remises tot grote gebouwen (gebouw C t/m H en een betonnen groepsschuilplaats). De bijzondere gebouwen met hun robuuste en soms mysterieuze uitstraling dragen veel bij aan het vestinggevoel.

Herbestemming is van belang vanwege het onderhoud en exploitatie van de gebouwen zelf en de aanzicht van de vesting als geheel. Zowel voor een nieuwe bestemming als de uitstraling van de vesting moeten de gebouwen in goede staat zijn. In sommige gevallen is een investering nodig om herbestemming mogelijk te maken, zoals een deur in het dichtgemetselde gebouw G.

Er is in 2014 een bouwkundige inventarisatie en raming voor herstel gemaakt van de gebouwen van de gemeente. Daaruit blijkt dat de gebouwen in bouwkundig goede staat zijn en het loont om ze volledig te herstellen tegen (relatief) bescheiden kosten. De gemeente heeft hiertoe in 2012 al een aanzet gegeven door, met steun van de Provincie, de Kazerne en het Muizenfort grotendeels te restaureren.

Bij herbestemming is het van belang dat deze gebouwen zoveel mogelijk toegankelijk zijn voor het publiek en bijdragen aan het karakter van de vesting. De gebouwen zouden onder meer kunnen worden benut voor een VVV, een museum en/of historisch archief, tentoonstellingen of diverse soorten verblijfsruimtes.

Concrete doelstellingen deelproject

- vergroten aantrekkelijkheid Vesting Muiden
- herstel van de vestinggebouwen
- publieke openstelling gebouwen
- gezonde financiële exploitatie gebouwen

Frontzijde gebouw E

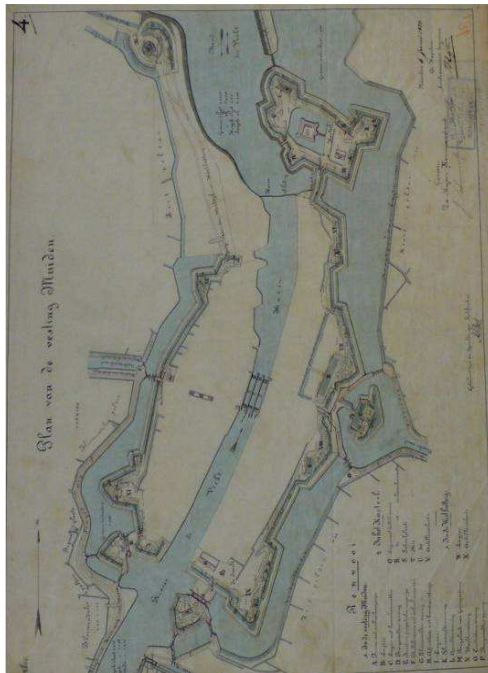
2.2.2 Deelproject 2: herstel van de oostelijke vestingwallen

Inleiding

De kern van dit uitvoeringsprogramma wordt gevormd door het herstel van de vestingwallen. De vestingwallen in Muiden kennen 12 bastions. Bastions zijn hoekige aarden uitbouwen van een vestingwal. Op de bastions stond het geschut opgesteld die het schootsveld en de vestinggracht bestreken. Doordat de bastions uitstaken kon de hele vestinggracht worden bereikt. Inmiddels is Bastion XII (nagenoeg) verdwenen. De oostelijke wallen bestaan uit 9 bastions, waarvan er 5 rond het Muiderslot liggen. De vestingwal tussen bastions wordt een courtine genoemd.

Daarnaast kent de vesting drie ravelijnen. Dit zijn driehoekige eilanden in een vestinggracht. Aan de oostzijde liggen twee ravelijnen met wachthuizen erop: het Muizenfort en Fort H (officieel gebouw C en H genoemd).

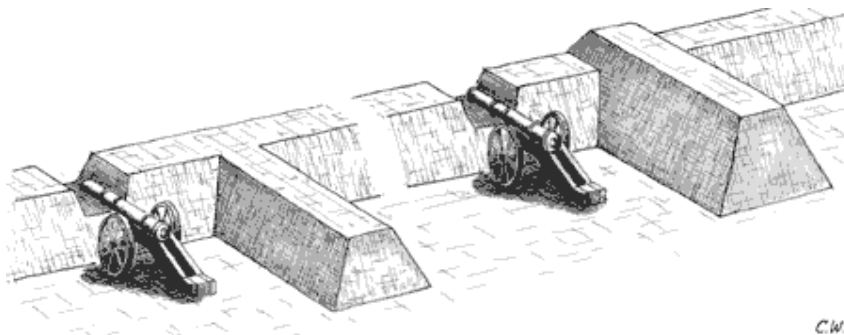
De grondvorm van de Vesting Muiden dateert uit 1577. Na het 'rampjaar' 1672 wordt het belang van de Vesting Muiden duidelijk, in 1677 worden de wallen verhoogd. Het Muiderslot is dan al omringd door 5 bastions. In de loop der eeuwen wordt de vesting aldoor verbeterd: de vestinggracht wordt steeds breder en de vestingwallen worden steeds hoger en van bastions voorzien. Rond 1850 worden er drie ravelijnen in de vestinggracht aangelegd. In 1874 wordt de Vestingwet aangenomen, waarin de Nieuwe Hollandse Waterlinie als hoeksteen van de Nederlandse verdediging wordt aangewezen. De Vesting Muiden, het begin van de waterlinie, wordt ook versterkt. De bastions worden opgehoogd naar soms wel 7,3 meter en de gedeeltes tussen de bastions worden 4,5 meter hoog¹. Deze laatste grote versterking van de vestingwallen kenmerkt nog steeds de vesting. Op de tekening van B.F. Bot uit 1879 is deze situatie weergegeven, naast de recente luchtfoto.

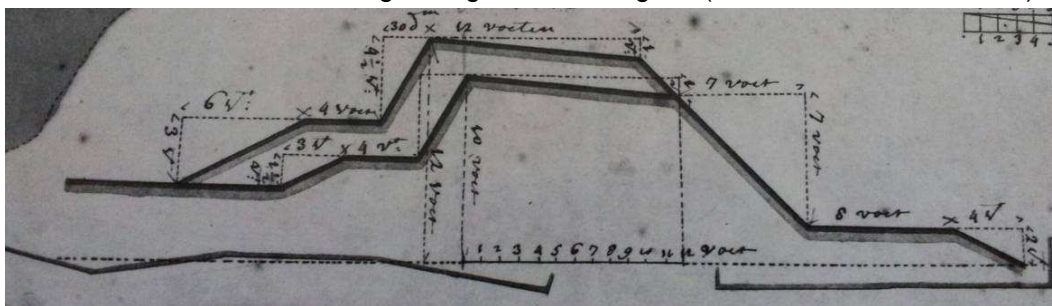
Op detailuitsneden zijn de verschillende hoogtes te zien. Ook zijn de traversen op de wallen zichtbaar. Traversen zijn loodrecht op de hoofdwal staande aarden wallen ter dekking tegen

¹ De hoogtes in dit hoofdstuk zijn gemeten ten opzichte van NAP. Het straatniveau van Muiden is ongeveer +1m NAP.

zijwaarts inkomend vuur of scherfwerking en worden ook wel dwarswallen genoemd. De dwarswal kan hoger of lager liggen dan de hoofdwal.

Een doorsnede van een wal zag er ongeveer als volgt uit (doorsnede wal Muiderslot):

Na 1874 worden de bastions opgehoogd naar 7,3 meter en de gedeeltes tussen de bastions (courtines) worden 4,5 meter hoog. Tussen 1874 en 1876 zijn in de oostelijke wallen bomvrije gebouwen, schuilplaatsen en remises (opslagloodsen) geplaatst, herkenbaar aan de letters C t/m H (gebouw A en B in de omwalling van het Muiderslot zijn gesloopt). In de remises F en G stonden kanonnen en mitrailleurs, die alleen in oorlogstijd op de wallen worden gezet, en in gebouw E lag munitie opgeslagen. Gebouw C en H waren wachthuizen op de ravelijnen in de oostelijke vestinggracht en de Vecht. Gebouw D was een kazerne.

De tweede helft van de 19^e eeuw is bepalend geweest voor het aanzien van de huidige Vesting Muiden. Het beloop van de vestinggracht en van de wallen, de ravelijnen en het grootste deel van het grondlichaam daarvan zijn nog aanwezig. De nog bestaande gebouwen in de wallen dateren ook grotendeels uit deze tijd. Hoge bomen (iep, eik, populier) stonden waarschijnlijk op de wallen en dan vooral langs de courtines. Knotwilgen stonden op de buitentaluds van de wallen en meidoornhagen langs de gracht.

Huidige grondlichaam

De oostelijke wallen zijn inmiddels afgevlakt naar een hoogte van gemiddeld 3,7 meter respectievelijk 2,5 meter. Het herstel van de wallen bestaat niet alleen uit het ophogen van het grondwerk. Op diverse punten zijn de wallen doorbroken. De grootste doorbraken zijn gemaakt bij de aanleg van het Ravelijnspad en de Ton Kootsingel. Daardoor is de samenhang aangetast en moeilijk zichtbaar dat de vestingwal vroeger doorliep langs de Kazerne en alleen werd onderbroken door de Naarderpoort. Als terugbrengen van de wallen niet mogelijk is, kan de samenhang worden versterkt door scherpere doorsneden in het grondlichaam te maken of alternatieve verbindingen te creëren. Daardoor wordt zichtbaar dat er een (latere) doorbraak is gemaakt, terwijl het nu lijkt alsof het vloeiend aflopen van de vestingwal oorspronkelijk zo is aangelegd.

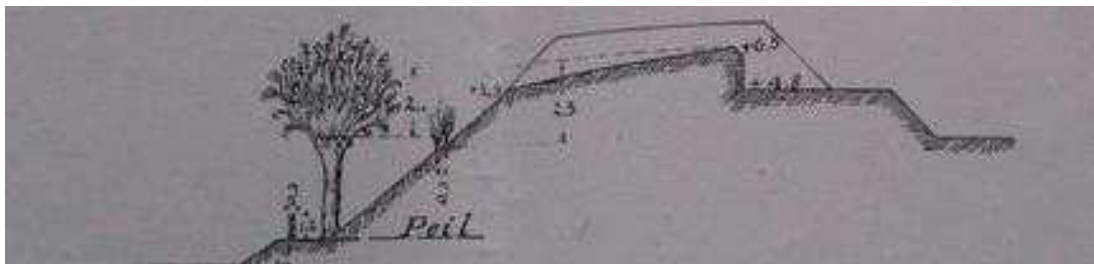
Beplanting

De militaire beplanting van de wallen met laanbomen, knotwilgen en meidoornhagen is nagenoeg verdwenen. Herstel van de oostelijke bastions en courtines zal daarom voor een toename in beplanting zorgen. Op onderstaande prent van Bastion IX uit 1904 is een streefbeeld goed zichtbaar. De vestingwal heeft strakke lijnen, langs de gracht staat een meidoornhaag en op het buitentalud staan knotwilgen. Binnen de Vesting zijn laanbomen zichtbaar.

Beplanting op en rond vestingen en forten hadden verschillende functies. De eerste functie is het verbergen van de vesting in het landschap. Zo staan achter de wal hoge bomen als iepen, eiken en populieren ter camouflage. Deze bomen hadden nog een tweede functie: in tijden van belegering konden de bomen gebruikt worden voor brandhout. Beplanting kan ook een functie hebben in de verdediging door het opwerpen van een natuurlijke hindernis, bijvoorbeeld door een haag met doornstruiken als meidoorn langs de gracht te planten. Geen fort of vesting was echter op exact dezelfde wijze beplant, dit hing bijvoorbeeld af van het type werk of de omgeving, maar ook de opvatting van de plaatselijke commandant.

Tijdens de periode van de Stelling van Amsterdam (1880 – 1920) blijft dit in grote lijnen het beeld, maar zijn er wel verschillende opvattingen geweest. Om meer lijn in de beplanting te brengen geeft het Ministerie van Oorlog in 1880 een 'Bestek en voorwaarden' voor beplanting uit. In 1895 volgt een besluit over een Algemeen Stelsel van Beplantingen. In 1901 veranderen de inzichten, met name over beplanting ter maskering buiten de forten en vestingen (in Muiden stonden niet veel bomen in de schootsvelden). Dit leidt tot het verschijnen van een hernieuwd Algemeen Stelsel van beplantingen in 1908. Op onderstaande afbeelding is een tekening uit dit stelsel te zien. Zichtbaar zijn een haag langs de wal, vervolgens een rij knotwilgen of bomen. Ook werd er op hoge wallen nog beplanting voor brandhout e.d. geplant.

Als WO I uitbreekt, besluiten veel lokale commandanten om grote delen van de beplanting weg te halen. Met name struiken op de wal en bomen in het schootveld worden verwijderd. Zo ook in Muiden, zeker is dat een bomenrij langs de zuidelijke buitenwal (boven de huidige P2) wordt gekapt. Na de WO I proberen de commandanten de draad op te pakken en weer voorzichtig met beplantingen te beginnen.

Er zijn geen foto's bekend van de vesting uit de periode 1910-1920. Wel zijn er luchtfoto's uit begin jaren 1920, waarbij aan de oostzijde van het Muiderslot een rij knotwilgen is te zien. Aan de kant van de Vecht staan geen knotwilgen. Dit zou passen in het stelsel van 1908, waarbij de knotwilgen aan de frontzijde (kant waar de linie onder water werd gezet) stonden.

Een luchtfoto uit 1932 laat duidelijk een de knotwilgenrij langs de hele oostelijke wal zien (groene pijl). Ook op het ravelijn Muizenfort staan knotwilgen. De meidoornhaag is verscholen achter de knotwilgen, maar lijkt aanwezig (witte pijl). Achter de wallen staan hogere bomen (rode pijl). Voor en op Bastion VII en naar het ravelijn staan ook bomen, waarschijnlijk om de contouren van de Kazerne en het ravelijn te verbergen.

Het is zeker dat er rond 1900 knotwilgen op de wallen stonden, maar het is onduidelijk of dit zo'n dichte rij was zoals in 1932. Bij de uitwerking van de herstelplannen moet een beslissing worden genomen over de exacte wijze van beplanting. Hierbij zou ook een onderscheid gemaakt kunnen worden tussen verschillende tijdsperiodes door bijvoorbeeld de helft van de oostelijke wallen te beplanten zoals in de vreedetijd, met veel bomen en beplanting, en de andere helft zoals ten tijde van de mobilisatie WO I, toen de wallen waarschijnlijk kaler waren. Hierbij kan ook het beheer en onderhoud of de voorkeur voor een bepaalde uitstraling een rol spelen.

Flora en fauna

Op dit moment zijn de natuurwaarden van de vestingwal beperkt. Door de beplanting kan dit verbeteren. In de enveloppe aan de overzijde van de vestinggracht kunnen holen voor ijsvogels gemaakt worden. Ook kunnen in de vestinggracht meer waterlelies worden geplant. Om het contrast tussen de vestingwal en de enveloppe te versterken kan hier ook gebruik van worden gemaakt, door bijvoorbeeld een natuurlijke uitstraling met riet aan langs de enveloppe te creëren en langs de vestingwallen geen riet, maar juist meidoornhagen en waterlelies toe te passen.

Voor wallen en de enveloppe kan worden gekozen van een ander grasmengsel en ecologisch beheer. Door tweemaal per jaar te maaien en het gras af te voeren, verarmt de bodem en krijgen planten en bloemen meer groeikansen. Ook hierdoor kan de begrenzing van de vesting zichtbaar worden gemaakt.

Toegankelijkheid

In de huidige situatie mist de wandelaar van de route over de wallen veel. Langs de zuidwestelijke hoek (Bastion IX) en op de gebouwen ligt geen pad. De Kazerne is aan twee zijden losgesneden en er is daarom ook geen doorlopende route.

Doelstellingen deelproject

Dit deelproject heeft de volgende concrete doelstellingen:

- terugbrengen cultuurhistorische en monumentale waarden
- versterken 'vestinggevoel'
- vergroten toeristische en recreatieve aantrekkingskracht
- verbeteren ruimtelijke kwaliteit
- verbeteren natuurwaarden
-

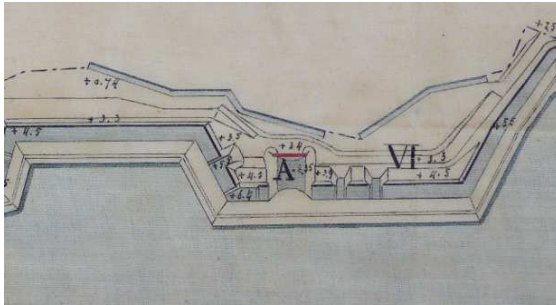
Deze doelstellingen worden bereikt door herstel van de vestingwallen die ernaar streven een historische situatie te herstellen en zichtbaar te maken op een authentieke wijze maar wel uit oogpunt van moderne wensen. Als er teveel concessies gedaan moeten worden bij het herstel, geniet een alternatieve invulling de voorkeur boven een niet op de historie gebaseerd herstel. Ook hierbij gelden uiteraard de uitgangspunten uit het ontwikkelplan.

Hieronder wordt per onderdeel toegelicht hoe de huidige situatie eruit ziet ten opzichte van de situatie die in 1879 is getekend. Daarna wordt uiteengezet wat de mogelijkheden tot herstel zijn en wat het voorkeursalternatief voor de herstel of herinrichting is.

Bastion VI en Courtine VI-VII

Huidige situatie

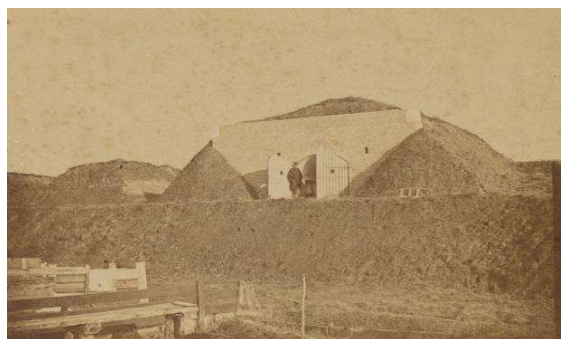
Dit is het eerste bastion na de omwalling van het Muiderslot. Onderstaand is de situatietekening uit 1879 weergegeven (90 graden gedraaid) naast de recente luchtfoto.

Op de tekening is te zien dat er op het bastion een aantal traversen naast gebouw G (aanduiding A op de tekening) waren, die nu zijn verdwenen. De hoogte (hoogste punt) loopt op van 4,55 meter nabij de Herengracht naar 5,4 meter en 8,35 bovenop de remise G. De hoogte loopt dan weer af naar de courtine (4,55 meter). De traversen liggen op lagere hoogte dwars op de wal. Als we de tekening uit 1879 over de recente luchtfoto leggen, ziet dit er grofweg als volgt uit.

In het bastion ligt gebouw G (hierboven aangeduid met A). Het bastion en courtine zijn afgevlakt. Bastion VI en loopt af naar straatniveau bij de Herengracht. De traversen zijn geheel verdwenen. Dit is goed zichtbaar op onderstaande foto's van gebouw G uit circa 1875 en 2014, genomen vanaf de Ton Kootsingel, Bastion VI en Courtine VI-VII.

Afwegingen

Bastion VI en Courtine VI-VII bieden veel mogelijkheden richting volledig herstel. De grondvorm is, ondanks de aanleg van de Ton Kootsingel, nog aanwezig. Ook staan er al laanbomen langs de binnenzijde van de wallen. Gebouw G is nog aanwezig, wat herstel extra aantrekkelijk maakt. Het uitzicht vanaf het herstelde bastion zal spectaculair zijn: er ontstaat uitzicht op het IJmeer, Fort Pampus en de Westbatterij.

Nadeel van herstel van Courtine VI-VII is het verlies van de dubbele rij populieren. Behoud van de bomen betekent dat de courtine (nu circa 2,5 meter hoog) niet volledig kan worden verhoogd. De bomen staan (eigenlijk als één van de weinige bomen op de oostelijke wallen) op een historisch juiste plek. Zolang de bomen nog een goede levensverwachting hebben, weegt het effect van het verhogen van de courtine niet op tegen het verlies van de bomenrij.

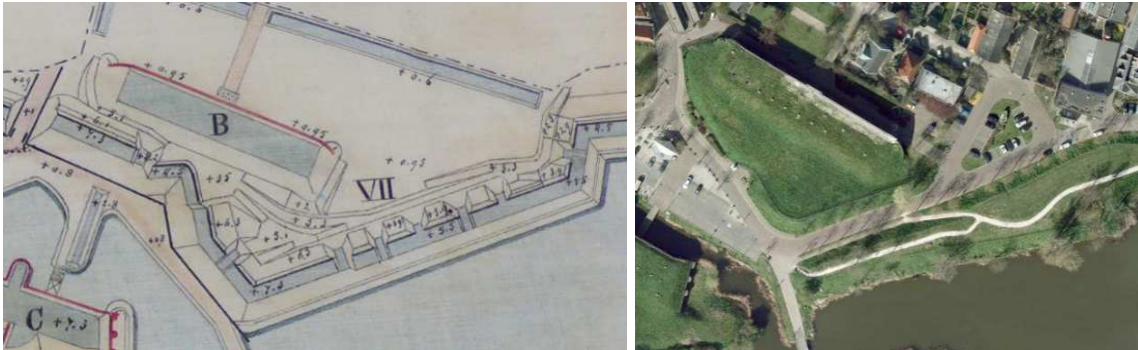

Luchtfoto uit 1957

Bastion VII en Courtine VII-VIII

Huidige situatie

Na Courtine VI-VII gaat de vestingwal verder in Bastion VII. Onderstaand is de tekening uit 1879 weergegeven (90 graden gedraaid) naast de recente luchtfoto.

In het bastion en de courtine is gebouw D gelegen (getekend als gebouw B). Dit gebouw kennen we nu nog steeds als 'De Kazerne'. Voor de courtine lag een gracht met het ravelijn en het wachthuis gebouw C (nu het 'Muizenfort'). Er is te zien dat er op dit bastion een aantal traversen was, die nu zijn verdwenen. De hoogte (hoogste punt) loopt op van 4,55 meter nabij de Herengracht naar 7,4 op het bastionpunt. De courtine is opmerkelijk hoog, 7,4 meter, maar dit houdt verband met de aanwezigheid van de kazerne. Traversen liggen op lagere hoogte dwars op de wal. Als we de tekening van 1879 over de recente luchtfoto leggen, zit dit er grofweg als volgt uit.

In het rood zijn de contouren van de vestingwal in 1879 weergegeven. Langs de Vestinggracht en de Ton Kootsingel lopen deze contouren nog steeds zoals oorspronkelijk aangelegd. Rondom het Vestingplein zijn de grootste ingrepen gedaan. In oranje is weergegeven waar de vestingwal verloren is gegaan (zie ook hierboven op de luchtfoto uit 1957). Dit heeft voornamelijk te maken met de aanleg van de Ton Kootsingel en het verleggen/verbreden van de Naarderstraat (blauw weergegeven). Door deze ingrepen is Bastion VII doorsneden (en afgevlakt) en een gedeelte van Courtine VII-VIII verwijderd.

Zoals eerder is geconcludeerd, hebben deze ingrepen ertoe geleid dat de oorspronkelijke begrenzing van de vesting verloren is gegaan. Het is daardoor niet meer zichtbaar dat de Kazerne onderdeel uitmaakt van de vestingwallen en dat het Muizenfort een vooruitgeschoven post in de gracht is (zie ook deelproject 3). Ook hebben de vestingwallen een onduidelijk einde en daardoor mist de samenhang. Een doorlopende wandelroute is er niet. Op onderstaande foto's is dit goed te zien. Afgebeeld zijn de doorbraak van Bastion VII bij de Ton Kootsingel en van Courtine VII-VIII en Bastion VIII bij de Naarderstraat.

Afwegingen

Een volledig herstel van de vestingwal is in theorie mogelijk, maar dit zou inhouden dat de Ton Kootsingel wordt afgesloten van het Vestingplein. Dat is uit verkeerskundig oogpunt niet gewenst, omdat al het verkeer dan via de Kazernestraat of Herengracht moet worden geleid.

Bastion VII is verder wel te herstellen. Als dit ook op de Kazerne gebeurt, en een scherpe(re) doorsnede bij de Ton Kootsingel wordt gemaakt, wordt het systeem van de vesting weer volledig zichtbaar. Idealiter wordt een loopbrug aangelegd tussen de twee delen van het bastion. Hierdoor neemt de samenhang tussen de twee delen van het bastion in grote mate toe. Omdat ook de doorsnede een moderne ingreep is, doet dit geen afbreuk aan de authenticiteit van het bastion.

Van oudsher staat langs de Kazerne een hek. Hierdoor is een belangrijk gedeelte van de vestingwerken, ongeveer ter grootte van het halve Vestingplein, niet toegankelijk. Door het hek te verplaatsen naar een hoger punt krijgen inwoners en bezoekers van Muiden er een prachtig 'vestingpark' met een schitterend uitzicht bij.

Het gedeelte van de courtine op de Kazerne kan ook worden hersteld. Vroeger bevond de entree naar de vesting (de Naarderpoort) zich op dit punt. Ook hier kan een duidelijke

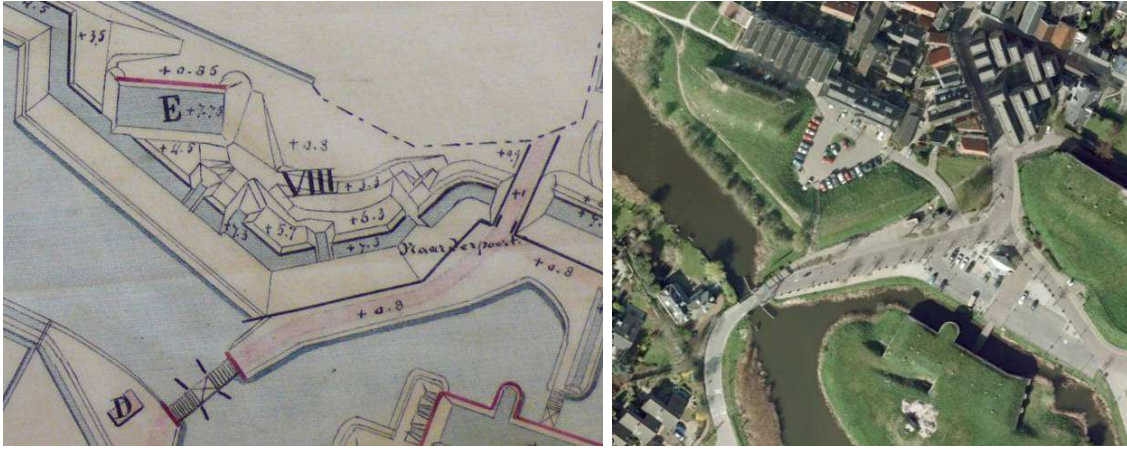
doorsnede bijdragen aan het zichtbaar maken van de vroegere situatie. Een brug is hier niet op zijn plaats: er moet een duidelijk verschil zijn tussen oorspronkelijke en latere toegangen. Een verwijzing naar de Naarderpoort kan hier een extra dimensie aan geven.

De ontwerpkeuzes voor herstel van Bastion VII en Courtine VII-VIII houden sterk verband met het herinrichten van het Vestingplein (deelproject 3).

Bastion VIII

Huidige situatie

Na Courtine VII-VIII loopt de vestingwal verder in Bastion VIII. Onderstaand is de tekening uit 1879 weergegeven (90 graden gedraaid) naast de recente luchtfoto.

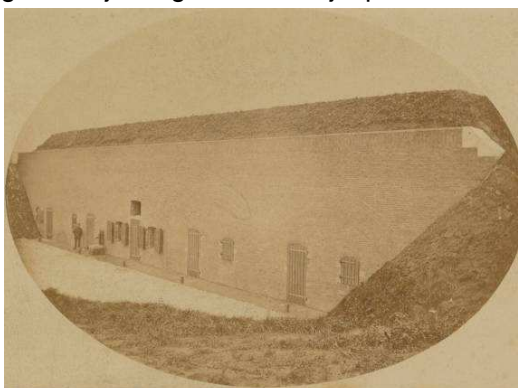

Naast de toegang bij de voormalige Naarderpoort, ligt Bastion VIII. Ook dit bastion had een maximale hoogte van 7,3 meter en ook hier zijn de traversen verdwenen. In het bastion ligt gebouw E, een munitiemagazijn, dat bewaard is gebleven. Met aarden bedekking heeft dit gebouw een hoogte van 7,75 meter. Een gedeelte van de oorspronkelijke meidoornhaag langs de gracht is nog aanwezig. Als we de tekening van 1879 over de recente luchtfoto leggen, zit dit er grofweg als volgt uit.

Het is goed zichtbaar dat grote ingrepen in dit bastion zijn gedaan (de oranje omliggende delen zijn verdwenen). Dit houdt voornamelijk verband met de aanleg van het Ravelijnspad en Ravelijnsplein (blauw). Ook aan de zijde van het Vestingplein zijn ingrepen gedaan. De huidige Zuidpolderweg (blauw) heeft een ander tracé en langs deze weg zijn brede stoepen aangelegd. Hierdoor is een deel van het bastion verdwenen en is ook het begin van de Naarderstraat veranderd (het voormalige eind van de Naarderstraat is geel omliggend).

Op onderstaande foto's is dit goed zichtbaar. We zien hier Gebouw E rond 1875, het Ravelijnsplein vanaf het bastionpunt, het aflopen van de wal bij het Ravelijnspad en het grasveldje langs het Ravelijnspad waar vroeger de vestingwal doorliep.

Afwegingen

Bastion VIII ligt direct achter de Naarderpoortbrug, de belangrijkste entree aan de oostzijde van de vestingstad, en de uitstraling van dit bastion zet daarmee de toon. Eenvoudige winst is te boeken door een stukje gracht nabij de Naarderpoortbrug (hierboven in groen weergegeven) te herstellen en de trap te verplaatsen. Hierdoor krijgt het bastion zijn kenmerkende scherpe hoek terug.

Door verlegging van het begin van het Ravelijnspad en de samenhang met Courtine VII-VIII (de Kazerne) wordt de functie en werking van de vestingwerken weer zichtbaar: een doorlopende en versterkte wal om de inwoners van de stad te beschermen en de vijand weerstand te kunnen bieden. De ligging van het Ravelijnspad zou wel kunnen worden veranderd zodat de straat achter de wal uitkomt. Hierdoor ontstaat ook een nieuwe wandelroute langs de binnenzijde van de wal die direct langs gebouw E en D loopt. Wandelaars, die vanaf P2 naar het Muiderslot lopen krijgen onderweg zo meerdere keuzes: langs de kerk en de Vecht (zie onder), langs Gebouw D en E, via het 'vestingpad' over de Kazerne heen of over het Vestingplein.

Volledig herstel van de vestingwal is in theorie mogelijk, maar dit zou inhouden dat het Ravelijnsplein gedeeltelijk verdwijnt en het Ravelijnspad wordt afgesloten van het Vestingplein. Het Ravelijnspad zal dan via de Herengracht en achterzijde van de Kloosterstraat ontsloten moeten worden, hetgeen nu niet mogelijk is. Deze optie is dan ook niet haalbaar. Met betrekking tot het Ravelijnsplein zou er een oplossing moeten worden gevonden voor het verlies aan parkeerruimte, hetgeen niet eenvoudig zal zijn. Voor dit gedeelte van Bastion VIII is optimalisatie daarom het devies. Voor het zicht van buiten de vesting en de beleving is dit geen belemmering voor herstel van de rest van het bastion.

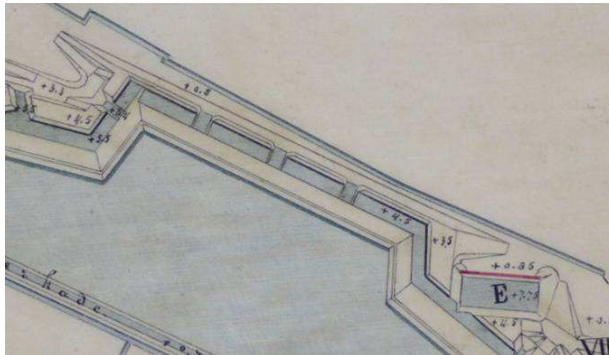
Herstel van Bastion VIII betekent wel dat, grofweg, de stoep en perk tussen de Zuidpolderweg en de huidige vestingwal zal verdwijnen. De mogelijkheden hiervoor moeten worden gezien in samenhang met herinrichting van het Vestingplein (deelproject 3).

Bij herstel van dit bastion, zullen een aantal bewoners van het Ravelijnspad en Naarderstraat 24 een ander uitzicht krijgen. Hoewel zelfs bij herstel naar volledige hoogte het bastion niet hoger wordt dan Gebouw E en de voormalige uitgegroeide meidoornstruiken, dient hier met zorg naar gekeken te worden. Als het historische beeld niet voldoende hersteld kan worden, zijn alternatieve manieren om de contour van de wal zichtbaar te maken beter geschikt.

Courtine VIII-IX

Huidige situatie

Deze courtine verbindt Bastion VIII en IX. Onderstaand is de tekening uit 1879 weergegeven (90 graden gedraaid) naast de recente luchtfoto.

Behalve de hoogte (nu 2,5 meter in plaats van 4,5 meter), is deze courtine onaangetast. Langs de vestinggracht staan restanten van de meidoornhaag, maar de laanbomen zijn verdwenen. Zoals al eeuwen het geval, ligt de wal hier direct langs de achtertuinen. Vlak voor WO II is hier een betonnen groepsschuilplaats gebouwd. Volledig herstel is mogelijk, waarbij de groepsschuilplaats een aandachtspunt is. Ondanks dat deze niet uit de referentieperiode dateert, is het een interessant object om de historie van de vesting te vertellen en een aanknopingspunt voor een 'bijzonder moment' tijdens de wandeling. Herstel van de wal moet er daarom niet toe leiden dat de groepsschuilplaats niet meer zichtbaar is.

De nabijheid van de woningen is een speciaal aandachtspunt. Door beplanting aan de onderzijde van de wal en bovenop de courtine wordt de privacy van de omwonenden vergroot en wordt tegelijkertijd de aandacht van de wandelaar naar de buitenzijde van de wal getrokken.

Een gemiste kans is op dit moment de doorsteek naar het Kerkplein. Deze route kan als alternatief worden aangeboden voor bezoekers die langs de Vecht willen lopen. De wandelaar loopt zo eerst langs de kerk, een bezienswaardigheid op zich, en komt uit op het oudste gedeelte van de Herengracht.

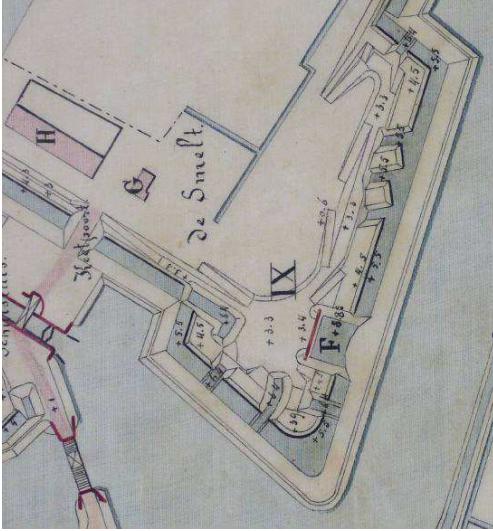

De groepsschuilplaats op de courtine

Bastion IX

Huidige situatie

Bastion IX vormt de gehele zuidoostelijke hoek van de vesting en is het grootste bastion van de Vesting Muiden. Onderstaand is de tekening uit 1879 weergegeven naast de recente luchtfoto.

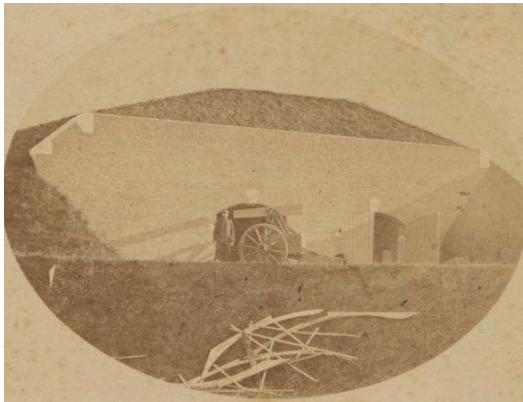
Ook op dit bastion zijn de traversen verdwenen. De huidige hoogte van de bastionpunt is circa 3,7 meter. In de wal ligt remise F, waarvan de aarden dekking 8,85 meter hoog was. Dit gebouw is nog steeds aanwezig.

Als we de tekening van 1879 over de recente luchtfoto leggen, zit dit er grofweg als volgt uit.

Richting de Vecht is het bastion geheel verdwenen door de bouw van de Bouvy-wijk. Zoals te zien op de tekening uit 1879 liep de vestingwal vroeger door tot de Vecht en was de vesting door de Keetpoort te bereiken. De sluis en het ravelijn met het wachthuis H (Fort H) lagen voor de vesting. Langs dit bastion is de oorspronkelijke meidoornhaag redelijk goed bewaard gebleven (achter gebouw F is een klein gedeelte van de meidoornhaag bewaard, zoals deze de laatste 20 jaar is uitgegroeid). Op onderstaande foto zien we gebouw F rond

1875 en 2013 en het zuidelijke gedeelte van Bastion IX in de richting van de Keetpoortsluis in 1904 en 2013.

Afwegingen

Door de bouw van de Bouvy-wijk is reconstructie van het bastion en de Keetpoort onmogelijk. Het resterende deel is wel zeer geschikt voor herstel en de potentie is groot. Met het verleggen van de A1 wordt de relatie tussen het bastion en het schootsveld weer hersteld. Het wordt daarom ook extra aantrekkelijk om een wandelroute langs de volledige contour van het bastion te leggen. De aanwezigheid van de remise biedt ook mogelijkheden om dit gebied aantrekkelijker te maken.

Voor herstel zijn geen ingrepen in de openbare weg nodig en ook de kinderspeelplaats wordt behouden (hier stond vroeger overigens een militaire opslagloods, nu nog zichtbaar aan de contouren van het basketbalveld). De afstand tot woningen is groot en het bastion blijft lager dan de eerder opgeschoten meidoornhagen. Veel bewoners aan de overzijde van de Vestinggracht vinden de vestingwal kaal geworden door de recente ingrepen. Dit zal weer aanzienlijk verbeteren. Een uitdaging is de route van P2/Fort H naar dit bastion. Na de Keetpoortsluis wordt het contact met vestingwerken en de Vecht volledig doorbroken. Bij Courtine VIII-IX kan de wandelaar de keuze maken om via het Kerkplein naar de Vecht en het centrum te lopen. Hierdoor kan ook de historische kerk bij een wandelroute betrokken, wat nu niet het geval is.

Algemene inrichting

Welke keuzes per individueel onderdeel van de vestingwallen ook worden gemaakt, voorop staat een eenduidige inrichting die zorgt voor continuïteit in de beleving van de vesting. Dit wordt bijvoorbeeld bereikt door consequente toepassing van materiaalgebruik en beplanting, zoals de meidoornhaag.

Er moet een doorlopend 'vestingpad' zijn tussen Bastion VI bij het Muiderslot en Bastion IX bij Fort H/P2. Tijdens het lopen over dit vestingpad moet regelmatig een 'bijzonder moment' te beleven zijn dat past bij het 'vestinggevoel'. Dit kan zijn een bezoek aan een gebouw, het lezen van een informatiebord of een speciaal uitkijkpunt. Het plaatsen van kanonnen is op sommige punten een must, deze trekken de aandacht, laten de werking van het verdedigingsstelsel zien en spreken zeker voor kinderen tot de verbeelding.

Ook het beheer speelt een belangrijke rol. Daarbij zijn diverse opties denkbaar, mits overal planmatig toegepast.

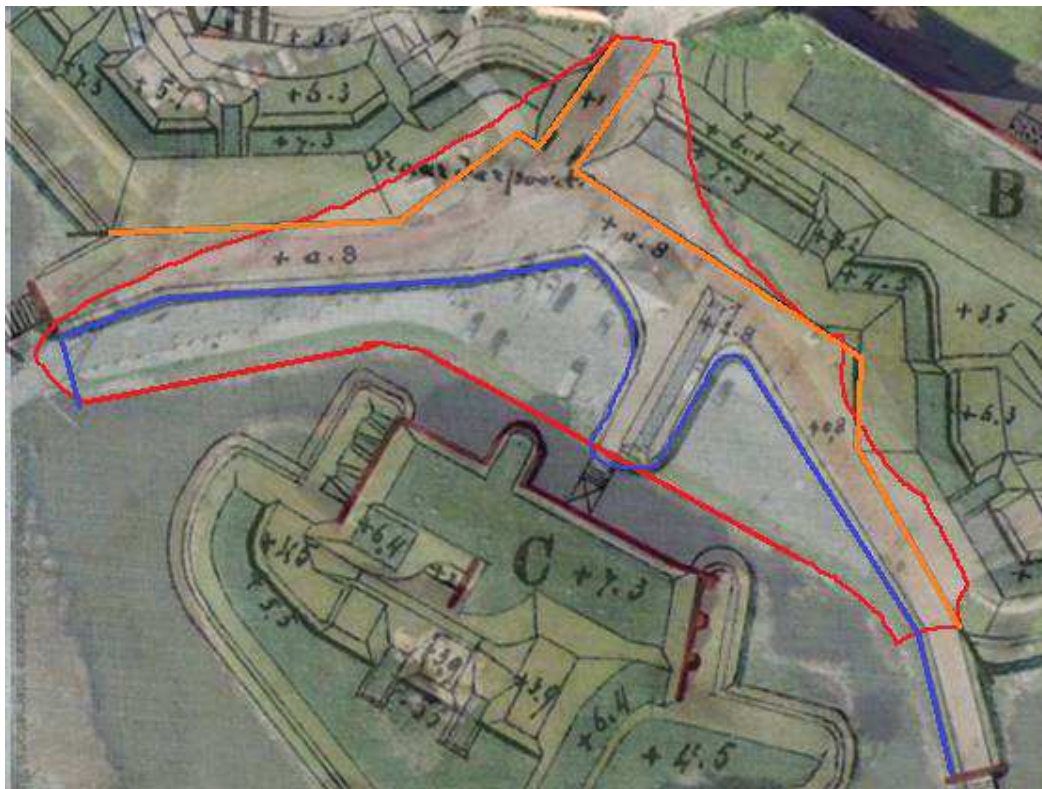
2.2.3 Deelproject 3: herinrichten Vestingplein

Inleiding

Hoewel de naam Vestingplein wellicht anders suggereert, dateert deze naam uit begin jaren 1990. Het plein ligt achter het Muizenfort, tussen de Bastion VII, Courtine VII-VIII en Bastion VIII. Onderstaand is de tekening uit 1879 weergegeven (90 graden gedraaid) naast de recente luchtfoto.

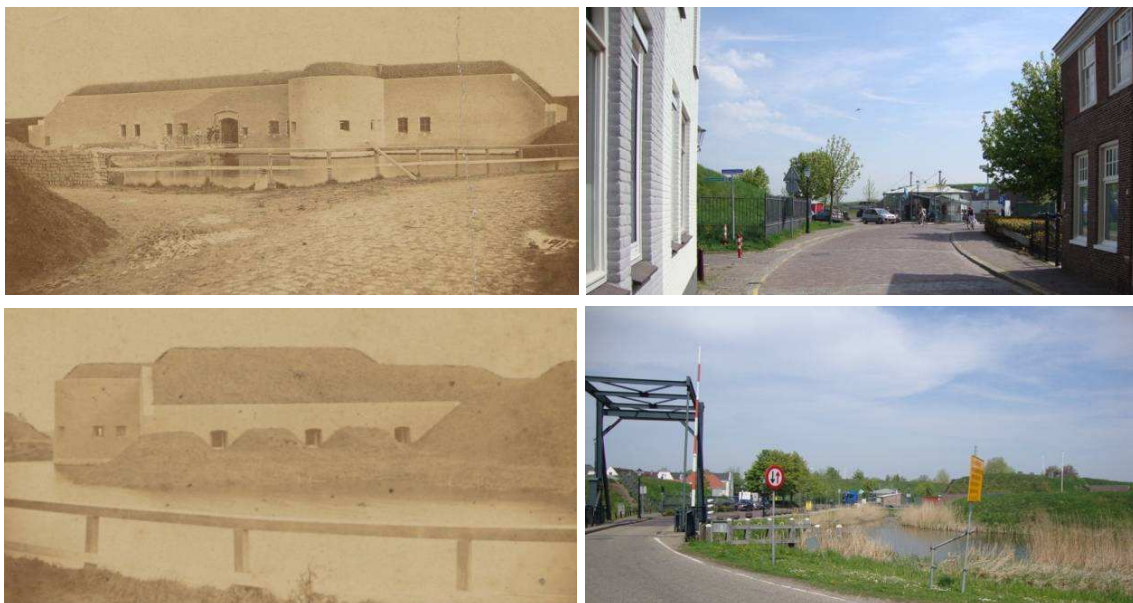
Zoals hierboven al duidelijk is geworden, was het ravelijn met wachthuis C (hierna: Muizenfort) een vooruitgeschoven post in de vestinggracht, slechts te bereiken via een smalle toegangsweg (met naastgelegen beschermwal) met een ophaalbrug. De vestinggracht is bij de aanleg van de Ton Kootsingel geheel gedempt (pas rond 1990 is een klein gedeelte langs het Muizenfort hersteld). Onder de parkeerplaats ligt een bezinkbassin voor rioolwater. Verder is een deel van de vestingwal verdwenen ten behoeve van het plein (zie boven). Als we de tekening van 1879 over de recente luchtfoto leggen, zit dit er grofweg als volgt uit.

Op deze afbeelding is de huidige contour van het Vestingplein met rood gemarkeerd. Het verloren gaan van de vestingwerken ten koste van het Vestingplein ziet grofweg op twee aspecten: verdwenen vestingwal (oranje lijn) en verdwenen vestinggracht (blauwe lijn). Los hiervan is de inrichting van het Vestingplein als 'ontvangstplein van de vesting' voor verbetering vatbaar. De inrichting is door de aanwezigheid van (tijdelijke) bouwwerken en straatmeubilair rommelig. Met name het Muizenfort staat zo minder in de spotlights. Op onderstaande foto's is dit zichtbaar.

Het verschil met de situatie rond 1875 en 2014 wordt duidelijk op deze foto's. Zichtbaar is het Muizenfort vanaf de Naarderstraat en de Zuidpolderweg. Op deze foto is te zien dat het plein vroeger vooral uit water bestond. In de huidige situatie is met name de aanwezigheid van de snackbar storend. Het aanzicht van het plein en het Muizenfort vanuit de Naarderstraat wordt door dit gebouw geheel weggenomen.

Het Vestingplein is van groot belang voor de vestingstad. Het plein vormt de oostelijke entree, geeft de eerste indruk van de vesting en is bepalend voor het aanzicht van het Muizenfort. Daarnaast is er parkeergelegenheid. Het Vestingplein is ook onderdeel van het rijksmonument Vesting Muiden.

Ook voor Muiden als stad is de huidige inrichting van het Vestingplein een gemiste kans. Muiden heeft geen grote centrale openbare ruimte, zoals de Brink in Muiderberg. Dat is erg jammer. Het plein wordt naast parkeergelegenheid gebruikt als locatie voor de jaarlijkse kermis en festiviteiten rond Koninginnedag, maar is hier qua grootte niet geschikt voor.

Het Vestingplein staat op dit moment het meest ver af van de historische situatie. Ook los hiervan draagt het gebied op dit moment niet bij aan een positieve beleving van het 'vestinggevoel'. Er is daarom grote winst te boeken. De doelstellingen van dit deelproject zijn dan ook als volgt:

Doelstellingen deelproject

- terugbrengen cultuurhistorische en monumentale waarden
- verbeteren ruimtelijke kwaliteit
- versterken 'vestinggevoel'
- duidelijke entree naar de vesting creëren
- beter benutten van de openbare ruimte voor diverse doeleinden

Afwegingen

Voordat de naam 'Vestingplein' is ingevoerd, stond de driehoek Naarderstraat-Noordpolderbrug-Naarderpoortbrug bekend als 'De Naarderpoort'. Zoals bij deelproject 2 al werd geconstateerd, is het terugbrengen van deze samenhang van belang. In combinatie met het reconstrueren van de vestingwallen krijgt het Vestingplein meer de uitstraling van een plein en wordt het intiemer en sfeervoller.

De vestinggracht terugbrengen betekent dat het systeem van de Vesting Muiden weer volledig zichtbaar wordt. Voor de beleving van Muiden vanaf het water en de ruimtelijke kwaliteit is dit ook een groot pluspunt. Het verder terugbrengen van de vestinggracht is wel een grote opgave vanwege het aanwezige bezinkbassin. Ook de functie als parkeerplaats vervalt dan, al kunnen daar ligplaatsen voor terug komen. Er is in ieder geval winst te boeken op het gebied van de inrichting van de openbare ruimte door het verwijderen van lelijk straatmeubilair en andere attributen. Het meer zichtbaar maken van de contouren van de voormalige gracht blijft in elk geval van belang.

De veranderende verkeerssituatie door de bouw van de Spieringbrug betekent onder meer dat het doorgaand verkeer door Muiden zal afnemen en dat agrarisch verkeer uit de Noordpolder niet meer door de Vesting heen hoeft te rijden (door de ontwikkelingen in de Bloemendalerpolder zal verkeer in die richting ook al afnemen). In de huidige situatie, maar zeker na realisatie van de Spieringbrug, zijn de wegen over het Vestingplein onnodig breed, wat ten koste gaat van de andere functies van het plein. Bij herinrichting van het Vestingplein ligt ook het verbeteren van het profiel van de Naarderstraat – Sluisstraat – Amsterdamsestraat voor de hand zodat deze doorgaande route ook aantrekkelijk wordt.

Met betrekking tot de relatie van het herstel van de omliggende bastions en courtine is een aantal ontwerprichtingen mogelijk. Het ligt voor de hand om het hele plein te bestraten op hetzelfde niveau, zodat de functionele ruimte veel groter wordt. Nu neemt de weg veel onnodige ruimte in, die ook niet anders gebruikt kan worden. Door aanduidingen op de bestrating en/of lage verhogingen wordt de weg aangeduid, waarbij de auto te gast is. Er zijn ook mogelijkheden in bijvoorbeeld de bestrating denkbaar die de oude contouren van de gracht of wal zichtbaar maken op gedeeltes waar herstel niet aan de orde is. In alle gevallen wordt uitgegaan van toegangen naar het Ravelijnspad en de Ton Kootsingel. Daarbij is het wenselijk om de toegang naar het Ravelijnspad achter de wal te leggen. Dit zou een grote verbetering zijn. Bijkomend voordeel is dat er weer een alternatieve wandelroute ontstaat die direct langs Gebouw E en de Kazerne loopt. Aandachtspunt daarbij is mogelijke overlast voor de woning Naarderstraat 24. Als de vestingwal op dit punt niet wordt hersteld, is verplaatsing van het Ravelijnspad geen noodzaak.

Er zijn twee duidelijke varianten denkbaar.

Variant 1: volledig herstel

De eerste optie is een zo authentiek mogelijke reconstructie. Dit houdt het zo volledig mogelijk terugbrengen van de vestinggracht in en wordt de situatie anno 1879 grotendeels hersteld. Het volledig terugbrengen van de vestingwal en de gracht is historisch het meest wenselijk. De functie en beleving van de vestingwerken komen optimaal tot zijn recht. Het ravelijn met het Muizenfort wordt weer de vooruitgeschoven post in de vestinggracht. Er wordt ruimte gemaakt om met kano's en kleine bootje achter het ravelijn te varen. Ook kunnen er ligplaatsen worden gecreëerd.

Nadeel is het verdwijnen van een groot gedeelte van het plein. De snackbar zal in ieder geval moeten verhuizen, omdat de weg moet worden verplaatst. Plaatsing elders op het Vestingplein lijkt uitgesloten. De pleinfunctie kan worden opgevangen door de wal voor de Kazerne toegankelijk te maken en het Kazerneplein anders in te richten. Dit laatste zal ook de uitstraling van de Kazerne ten goede komen.

Ook gaan er parkeerplaatsen verloren. Ondanks dat het Vestingplein niet veel door bewoners wordt gebruikt is dit wel een belangrijk nadeel, met name voor herbestemming van het Muizenfort en Kazerne en bezoekers die zijn aangewezen op een plek nabij hun bestemming.

Variant 2: nieuwe invulling

In deze optie wordt de vestinggracht niet (volledig) teruggebracht. Dit heeft als nadeel dat de historische context van de plek niet meer duidelijk waarneembaar is en auto's het zicht op de vestingwerken belemmeren. Het is daarbij wel van belang om het plein zodanig in te richten dat de oude gracht zichtbaar wordt zodat het beeld van het ravelijn als vooruitgeschoven post te beleven is. Dit draagt met name bij aan de aantrekkingskracht van het Muizenfort.

Bij deze optie blijven de parkeermogelijkheden in stand. Verder optimalisatie kan worden bereikt door de wegen en stoepen anders te verdelen. Ook bij deze variant wordt uitgegaan van het verwijderen van de snackbar. De huidige locatie doorbreekt het zicht op de vesting en het Muizenfort op een storende wijze. Verplaatsing naar elders op het plein is in deze variant in theorie mogelijk, maar eigenlijk ook niet gewenst, althans niet in het huidige gebouw.

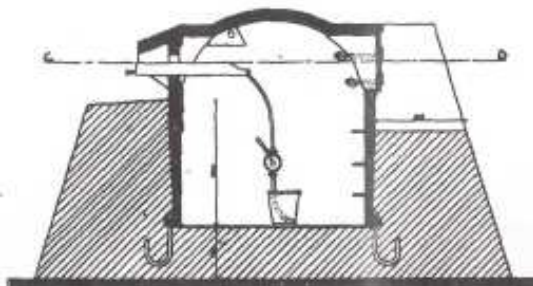
De beide varianten kunnen ook als een fasering worden gezien. Als in de toekomst alternatieven worden gevonden voor het parkeren of het bezinkbassin aan vervanging toe is, kan na variant 2 ook alsnog de vestinggracht worden hersteld.

2.2.4 Deelproject 4: beter benutten van aantal werken Nieuwe Hollandse Waterlinie

Naast de 'oude' vestingwerken en forten, ligt er in de gemeente Muiden een groot aantal betonnen werken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie uit de periode 1931-1940. De grootste groep zijn de groepsschuilplaatsen Type P. Op het Muizenfort is een dergelijke schuilplaats te bezichtigen. Voor deze groepsschuilplaatsen is het niet nodig dat ze allemaal herbested worden. Wel is de zichtbaarheid en herkenbaarheid van belang. De groepsschuilplaatsen horen niet beplant te zijn, voor camouflage werden netten gebruikt. Een andere uitdaging is het zichtbaar maken van de samenhang en functie van de werken.

Restauratiedoelstellingen gelden wel voor de koepelkazemat type G op het Muizenfort en de inlaat van het Noordpoldergemaal.

Het Muizenfort vormt de oostelijke entree van de vesting en reconstructie van de koepel kan hier aan bijdragen. Een toegankelijke kazemat Type G is ook zeer zeldzaam (er zijn überhaupt nog maar een handvol intact). Oorspronkelijk was een dergelijke koepel van gietstaal gemaakt, dat is echter veel te duur. Herstel in staal of een ander materiaal is veel goedkoper en kan dezelfde uitstraling worden gegeven. Hieronder afbeeldingen van het Muizenfort, een voorbeeld van een kazemat met authentieke koepel, doorsnede van de kazemat en een kazemat met een moderne invulling van de koepel (vogeluitkijk bij Fort Altena).

Het Noordpoldergemaal heeft een bijzondere geschiedenis als gemaal maar nog belangrijker vanwege de functie in het inunderen van de polder. Het huidige gemaal is in het jaar dat Muiden bij de Stelling van Amsterdam werd gevoegd, 1892, gebouwd en daarbij voorzien van een militaire functie. Naast de gewone inlaat werd namelijk nog een geheim inundatiekanaal onder het gemaal gebouwd, bedoeld om de Noordpolder snel onder water te kunnen zetten. In 1945 is de voorgevel zwaar beschadigd geraakt toen de Duitsers met explosieven het inundatiekanaal hebben opgeblazen. In 2007 is dit kanaal jammer genoeg dichtgezet en de (inmiddels) betonnen rand langs de Naardertrekvaart gesloopt.

Uit onderzoek is gebleken dat het inundatiekanaal onder het gemaal nog aanwezig is. De schuif, die het water tegen- of doorliet is door de eigenaar teruggebracht, tezamen met het originele windwerk, waarmee de schuif werd bedient (dit werd vroeger binnen bewaard).

Het gemaal biedt een leuke gelegenheid om uit te leggen hoe de inundaties werkten. De inlaat is in theorie zelfs volledig te herstellen. Maar ook door hout of een ander materiaal aan te brengen boven de inlaat is eenvoudig zichtbaar te maken hoe de ligging was. Dit staat een toekomstig volledig herstel ook niet in de weg. Het gemaal is een uitstekende locatie voor een stop voor kano- of roeibotenroute of langs wandel- en fietsroutes. Op bovenstaande foto uit 1935 is goed zichtbaar hoe het gemaal er uitzag. Ook toen was het mogelijk om bij het gemaal aan te leggen. Dat was toen echter voor de aanvoer van kolen, die in het kolenpark naast het gemaal werden bewaard. Met een moderne interpretatie van dit kolenpark kan tegelijkertijd de waterbouwtechnische geschiedenis van het gemaal worden beleefd.

Doelstellingen deelproject:

- terugbrengen cultuurhistorische en monumentale waarden
- beleven militaire historie van 1920 – 1940 (en WO II)
- vergroten toeristische en recreatieve aantrekkingskracht

2.2.5 Deelproject 5: Versterken recreatieve en toeristische aantrekkingskracht

Zoals in de doelstellingen van het uitvoeringsprogramma al is benoemd, draagt het herstel van de vestingwerken, het Vestingplein en herstemming van gebouwen op zichzelf al bij aan de recreatieve en toeristische aantrekkingskracht. Het is echter van belang om bijzondere aandacht te geven aan dit aspect van het uitvoeringsprogramma. Door de opbrengsten van recreatie en toerisme kan de Vesting Muiden worden onderhouden en wordt de lokale economie gestimuleerd. Daarbij moeten kansen om aan te haken bij grotere structuren als de waterlinies, maar ook de Metropoolregio Amsterdam en de Noordelijke Vestingdriehoek, worden benut.

Doelstellingen deelproject:

- Muiden aantrekkelijker maken voor inwoners, toeristen en recreanten
- het merk Vesting Muiden versterken

Recreatieve routes

Lokale wandelroutes kunnen worden gemaakt over de vestingwallen en rondom de vesting. Dit maakt al onderdeel uit van deelproject 2 en 3. Door de grote hoeveelheid betonnen werken in de gemeente is het mogelijk om een recreatieve route te creëren langs deze werken. Bovengenoemde objecten zijn mede uit dit oogpunt geselecteerd voor een restauratie of herbestemming. Ook waterrecreatie biedt daarbij veel leuke opties.

Deze routes kunnen extra aantrekkelijk worden gemaakt door voorzieningen langs de routes zoals uitkijkpunten, informatieborden, attracties, enz en om hierbij de waterlinies te gebruiken als aanknopingspunt.

Een van de belangrijkste recreatieve verbindingen in Muiden is de Natuurboulevard, die langs de IJmeerkust loopt. Uit de richting Amsterdam loopt de route via de Diemerdijk door de Vesting, waarna de route de Noordpolder in gaat. Voor de wandelaars loopt de route naar de Zeedijk beoosten Muiden via de Schapekade. Voor de fietsers loopt de Natuurboulevard via de Noordpolderkade/Noordpolderweg naar de Dijkweg. De route gaat aan het einde van de Dijkweg verder langs de kust van Muiderberg.

Het uitvoeringsprogramma voorziet in de volgende voorzieningen en verbeteringen van de recreatieve routes:

1. Aanpassing van de Naarderstraat/Sluisstraat/Amsterdamsestraat

De realisatie van de Spieringbrug maakt het voor al het gemotoriseerde verkeer mogelijk om de vesting heen te rijden. Dit biedt mogelijkheden tot aanpassing van de doorlopende weg door Muiden, die via de Naarderstraat, de Zeesluis, Sluisstraat en Amsterdamsestraat loopt. Op dit moment is alle verkeer in twee richtingen toegestaan. De stoepen zijn erg smal, soms minder dan 80 cm. De inrichting verschilt ook, zo is de Naarderstraat op delen op één niveau bestraat. De huidige situatie voldoet niet aan de normen voor inrichting van wegen en wordt door het langzame verkeer als onveilig ervaren. Ook raken met regelmaat panden of straatmeubilair beschadigd als twee grote voertuigen elkaar moeten passeren. Deze straten fungeren als hoofdstraten voor Muiden. De panden erlangs hebben veelal een gemengde bestemming en worden bijvoorbeeld voor winkels of horeca gebruikt. Het is voor de bezoekers en inwoners van de vesting veel prettiger als de stoep veilig is en er mogelijkheden zijn om een fiets te parkeren. Ook gezien vanuit de fietser is het prettiger als zij zich niet tussen de auto's door hoeven te manoeuvreren.

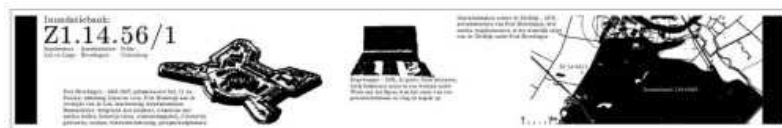
Het verbreden van de stoepen is daarom zowel voor de inwoner, bezoeker als gebruikers van de Natuurboulevard een grote kwaliteitsverbetering.

2. Uitkijkvlonder en inundatiebank langs de Schapekade

De Schapekade is huidige naam voor de enveloppe (buitenwal) langs de vestinggracht bij de Noordpolder. Over de Schapekade lopen diverse lange afstandswandelroutes. Samen met het waterschap wordt langs de Schapekade een uitkijkvlonder geplaatst. Hierop kunnen wandelaars tussen het riet aan de vestinggracht even rusten met uitzicht op het Muiderslot en de sluisbeer. Bij de vlonder wordt een inundatiebank geplaatst. Op deze bank is aangegeven hoe hoog het water stond wanneer de polder werd geïnundeerd. Ook kunnen er gravures op worden aangebracht. Hierdoor wordt gelijk aandacht besteed aan de waterlinies.

Voorbeeld van een vlonder (groter type)

Inundatiebank met voorbeeld van gravure.

3. Noordpoldergemaal

De Natuurboulevard (en andere routes) gaat per fiets niet over de Schapekade maar over de Noordpolderkade en Noordpolderweg. Langs de Noordpolderweg staan diverse bewaard gebleven kringenwetboerderijen. Zoals in deelproject 4 reeds benoemd, is het Noordpoldergemaal een uitgelezen mogelijkheid om informatie te geven over de waterlinies. Met de mogelijkheid om kano's aan te meren bij het inundatiekanaal wordt aansluiting gezocht bij de kanoroute tussen Naarden en Muiden over de trekvaart. Langs de Noordpolderweg zal ook rekening gehouden met fietsers, zodat die het gemaal gaan bekijken. Op de naastgelegen boerderij is al gelegenheid om verse melk en streekproducten te kopen.

Routes met locaties Noordpoldergemaal (geel) en Schapekade (oranje)

4. Route langs de betonnen werken

In Muiden en Muiderberg staan nog vele betonnen werken, waarlangs een uitstekende wandel- en fietsroute kan worden gecreëerd. Deze route loopt ook langs hoofdverdedigingslijnen, accessen en kringenwetboerderijen. Bij Muiderberg kan tevens een ommetje worden gemaakt door de voormalige buitenplaats Rustrijk (nu 'het Echobos') of langs de Brink.

Aantrekkelijker maken van de Vesting

In het ontwikkelplan is zijn de volgende randvoorwaarden voor het aantrekkelijker maken van Muiden genoemd:

- goede parkeervoorzieningen met duidelijke bewegwijzering
- overnachtingsmogelijkheden voor kort en langer verblijf
- duidelijk aangegeven, aantrekkelijke wandelroutes binnen de vesting en in de gemeente.
- goede informatievoorziening middels bebording die aansluit bij bijvoorbeeld de Stelling
- toeristisch informatiepunt en een website
- goede bereikbaarheid via auto, openbaar vervoer, fiets, boot of voet

Duidelijk aangegeven, aantrekkelijke wandelroutes binnen de vesting en in de gemeente

Er komen nieuwe wandelroutes door de vesting en over de wallen. De Natuurboulevard wordt versterkt, onder meer door aanleg van de vlonder op de Schapekade en herstel van de inlaat bij het Noordpoldergemaal.

Voor een aantrekkelijke vesting is het met name bij de entrees en op bepaalde zichtlocaties van belang dat er geen storende beplanting, borden of andere rommelige aanzichten aanwezig zijn. Dit uitvoeringsprogramma voorziet daarom in een aantal quick-wins, die een directe verbetering van de uitstraling van de vesting opleveren, zoals:

- verwijderen beplanting langs entree Muiderslot (herstel zicht op haven en Westbatterij)
- opruimen rond entree Amsterdamsepoortbrug
- verwijderen begroeiing op restant Bastion XII

Bereikbaarheid

Dit uitvoeringsprogramma draagt hier aan bij door het verbeteren van de openbare ruimte in de vesting wat samenvalt met herstel van monumentale waarden, zoals bij het Vestingplein. De bereikbaarheid, zeker voor het langzame verkeer, wordt hierdoor verbeterd.

Toeristisch informatiepunt

De gebouwen van de vesting worden hersteld en herbestemd. In het Muizenfort is het streven om een toeristisch informatiepunt te vestigen.

Goede informatievoorziening

In het ontwikkelplan is toegelicht op welke wijze de bebording en routing in en rond de vesting wordt vormgegeven. Dit zal consequent worden toegepast bij de deelprojecten. In de hele vesting worden overbodige borden verwijderd.

In het ontwikkelplan is beschreven dat het merk 'Vesting Muiden' sterker moet worden en meer moet worden uitgedragen. Het samenwerken met merken als de Metropoolregio Amsterdam, Stelling van Amsterdam, Nieuwe Hollandse Waterlinie, Pampus, Muiderslot en Natuurboulevard krijgt specifieke aandacht bij de bebording en informatievoorziening. Ook bij het materiaalgebruik is hier aandacht voor.

In de zuidelijke vestingdriehoek is een gezamenlijke website waar alle activiteiten staan vermeld. Dat mist in 'onze driehoek'. Dit geldt nog meer in het bijzonder voor Naarden, een fusiepartner van Muiden.

De historie van de hele gemeente Muiden (Muiden en Muiderberg) is nog nooit in een boek vastgelegd. Dat wordt hoog tijd. Een goed middel is de reeks 'cultuurhistorische routes' van Uitgeverij Matrijs. Deze reeks is ingezet vanuit de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en vertelt het verhaal van een gemeente aan de hand van wandel- of fietsroutes.

3. Rol van de gemeente en partners

Bij de voorbereiding van het ontwikkelplan is intensief samengewerkt met verschillende partners die bij de vesting betrokken zijn. Naast de lokale inbreng van onder meer de Muidertafel, historische verenigingen, bewoners, gebruikers van de gebouwen en het Muiderslot heeft de gemeente ondersteuning gehad en samengewerkt met de Provincie Noord-Holland en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Ook bij de voorbereiding van dit uitvoeringsprogramma is overleg gevoerd met partners zoals het Muiderslot, Provincie Noord-Holland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Waternet, Stichting Menno van Coehoorn en het Kwaliteitsteam Nieuwe Hollandse Waterlinie. De uitwerking van het uitvoeringsprogramma is verzorgd door MTD Landschapsarchitecten.

Bij de projecten in dit uitvoeringsprogramma heeft de gemeente een duidelijke rol als initiator, bevoegd gezag voor vergunningverlening en eigenaar. Behoud van cultureel erfgoed en zeker Werelderfgoed is echter geen verantwoordelijkheid van individuele personen of overheden, maar vergt een gezamenlijke inspanning van alle betrokkenen.

De gemeente is ervan overtuigd dat een gezamenlijke en integrale aanpak tot betere plannen en meer draagvlak leidt. Een goed voorbeeld is de verplaatsing van de Vechthoeve, waar verschillende diensten van gemeente, provincie en Rijk, verschillende aannemers en belanghebbenden betrokken waren en waarbij in uitzonderlijk korte tijd een monument van de Stelling van Amsterdam en Muiden is behouden voor de toekomst. Wij hopen op een vergelijkbare werkwijze bij de uitvoering van dit programma. Daarbij is het de uitdrukkelijke wens dat de uitvoering leidt tot een vliegwieleffect, waardoor andere initiatieven kunnen aanhaken bij de plannen. Dit kan bijvoorbeeld een idee voor herbestemming van een gebouw zijn of sponsoring van een element als een bankje of kanon.

4 Uitvoeringsaspecten van de projecten

4.1 Fasering

Bij de uitvoering van het projecten bepalen een aantal factoren de start en termijn van uitvoering. Dit betreft met name: beperking van overlast voor bewoners en bezoekers, flora en fauna (met name het broedseizoen), voorbereidingstijd (uitwerking, aanbesteding, onderzoeken, vergunningen, enz.) en uitvoeringstijd. Sommige projecten hebben een noodzakelijke volgorde. Ook financieringsmogelijkheden kunnen een rol spelen. Gelet op bovengenoemde aspecten, wordt de volgende planning nagestreefd:

Herstel van de vestinggebouwen	-	start begin 2015
Vlonder en inlaat Noordpoldergemaal	-	start begin 2015
Recreatieve routes	-	start begin 2015
Herstel vestingwallen en vestingplein	-	start najaar 2015
Aanpassing straten	-	start najaar 2015
Afronding	-	vóór april 2016

Bij deze planning is uitgegaan van een start in begin 2015. Wordt dit later, dan schuift de planning ook op.

4.2 Vergunningen, toestemmingen en onderzoeken

Voor de verschillende deelprojecten dienen diverse vergunningen te worden verleend en zijn onderzoeken nodig. De belangrijkste worden hierna vermeld.

4.2.1 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (omgevingsvergunning)

Deelprojecten 1 t/m 3:

De vestingwerken van Muiden zijn aangewezen als rijksmonument. Het herstel van de gebouwen is voor een gedeelte aan te merken als onderhoud. Voor enkele ingrepen, zoals de aanleg van ventilatie, is een omgevingsvergunning (wijzigen monument) vereist. Dit geldt ook voor het wijzigen van de wallen. Het Vestingplein is ook onderdeel van het rijksmonument dus ook voor herinrichting van het plein is een omgevingsvergunning (wijzigen monument) nodig. Er is reeds uitgebreid vooroverleg gevoerd met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en het Kwaliteitsteam Nieuwe Hollandse Waterlinie. Beide instanties zijn positief over de wijzigingen.

Voor het plaatsen van de trap over de Ton Kootsingel, de daarbij behorende constructie en de (ver)plaatsing van hekwerken is ook een omgevingsvergunning voor bouwen nodig. Deze bouwwerken zijn slechts voor wat betreft de hoogte in strijd met het bestemmingsplan Stad Muiden. Het bestemmingsplan bevat een afwijkingsbepaling die de gewenste hoogte mogelijk kan maken.

Het plan is omgevingsvergunningplichtig. Omdat het plan een grote wijziging van een rijksmonument inhoudt, is de uitgebreide procedure van toepassing. Dit betekent dat een ontwerpbesluit 6 weken ter inzage dient te worden gelegd en verplicht aan de RCE advies moet worden gevraagd. Gelet op het gevoerde vooroverleg, zijn er inhoudelijk geen bezwaren tegen vergunningverlening. Het college is bevoegd gezag.

Deelprojecten 4,5:

De kade voor het Noordpoldergemaal is geen monument. Voor het herstel van de inlaat en het kolenpark is een omgevingsvergunning voor bouwen en afwijken van het bestemmingsplan vereist. Hiervoor geldt de reguliere procedure van 8 weken. Het college is bevoegd gezag.

De Schapekade is een rijksmonument. Voor de vlonder is derhalve een omgevingsvergunning voor bouwen, afwijken van het bestemmingsplan en wijzigen van een monument vereist. Hiervoor is de reguliere procedure van toepassing. De RCE heeft in vooroverleg een positief oordeel gegeven. Het aanbrengen van tekens e.d. op betonnen werken is ook aan te merken als wijziging van een rijksmonument. Het zal hier gaan op beperkte ingrepen die geen bezwaar zijn uit oogpunt van monumentenzorg. Het college is bevoegd gezag.

Voor het wijzigen van verharding geldt in het beschermd stadsgezicht op grond van het bestemmingsplan Stad Muiden een vergunningplicht. De omgevingsvergunning moet worden verleend als er geen schade wordt toegebracht aan de waarde van het beschermde gezicht. Omdat het type bestrating nauwelijks wijzigt en het plan juist is bedoeld ter verbetering en verfraaiing van de vesting is er geen bezwaar tegen verlening van de vergunning. De reguliere procedure van 8 weken is van toepassing. Het college is bevoegd gezag.

4.2.2 Keur Hoogheemraadschap AGV

Voor ingrepen in de eerste 5 meter uit de oever van de vestinggracht is een ontheffing van de Keur vereist. Uit vooroverleg met Waternet zijn geen belemmeringen gebleken voor het verlenen van deze ontheffing. In 2012 is reeds ontheffing verleend voor het terugbrengen van de meidoornhaag.

De kade van de Naardertrekvaart is een waterkering. Er is derhalve een ontheffing van de Keur voor het plan nodig. Het plan voor herstel van de inlaat is ontworpen op een wijze dat de waterkering niet wordt verzwakt.

De Schapekade is ook een waterkering. Waternet draagt zorg voor de ontheffing van de Keur.

4.2.3 Flora en Faunawet

In 2012 is voor het verwijderen van de beplanting van de vestingwallen een onderzoek gedaan naar flora en fauna. Er is toen geen belemmering voor uitvoering van het project geconstateerd. Er zal opnieuw een onderzoek naar de flora en fauna worden uitgevoerd. Op voorhand zou dit, mits zorgvuldig wordt gewerkt in verband met bijvoorbeeld het broedseizoen, geen belemmering voor het plan op moeten leveren. Met het terugbrengen van de volledige meidoornhaag en planten van knotwilgen wordt verder ecologische potentie aan de vestingwerken toegevoegd.

4.2.4 Archeologie

Er worden geen grote ingrepen in de grond gedaan. Wel is het mogelijk dat grond op de vestingwal wordt hergebruikt of verplaatst. Daarvoor zal archeologisch (bureau)onderzoek gedaan moeten worden. Vooroverleg met de vaste archeoloog van de gemeente heeft al wel geleerd dat deze grond waarschijnlijk weinig resten bevat omdat deze in het verleden al verplaatst is. Mogelijk is de locatie van loopgraven uit WOII nog te herkennen (deze is uit bestekken en tekeningen uit militaire archieven waarschijnlijk ook wel te achterhalen). Het is echter niet verplicht deze op te graven en eventuele resten worden niet beschadigd door het opbrengen van grond. Verder is op het Muizenfort al een reconstructie van een loopgraf te zien.

4.2.5 Bodem

Voordat wegen opnieuw bestraat kunnen worden, dient zeker te worden gesteld dat de bodem niet is verontreinigd. Dit geldt ook voor grond van de vestingwallen die hergebruikt wordt. Er is op voorhand geen reden om aan te nemen dat er sprake is van (ernstige) verontreiniging.

4.2.6 Eigendom

Met uitzondering van de Schapekade en perceel Noordpolderkade 1 (gemaal) is de gemeente eigenaar van de gronden waar de projecten worden uitgevoerd. Met genoemde eigenaren wordt samengewerkt in het project. Op Vestingplein 2 (Snackbar de Loper) is een recht van opstal gevestigd. Tenslotte zijn (delen van) gebouw C, D, E en F in verhuurd of in bruikleen gegeven. Voor het uitvoeren van herstelwerkzaamheden is dit geen bezwaar.

4.3 Beheer en onderhoud

Bij de uitwerking van de herstelplannen wordt een beheer- en onderhoudsplan opgesteld. De wijze van beheer zijn vanaf het ontwerpproces onderdeel van de uitvoering van het plan.

In 2013 is gestart met een pilot om een vrijwilligersorganisatie op te zetten om de forten en vestingen in de regio te onderhouden. Fusiepartner Bussum participeert hier ook in, net als Muiden. De pilot is succesvol gebleken en leidt waarschijnlijk tot een vervolg (Bussum heeft dit al besloten). Dit betekent, naast het maatschappelijke rendement, ook een besparing op beheerkosten. Met de BRIM-subsidie wordt de komende 6 jaar een deel van het onderhoud van de vestinggebouwen gedekt.

Uiteindelijk is het de verwachting dat de extra aantrekkingskracht van de vesting dermate veel extra inkomsten genereren dat dit een eventuele stijging van beheerlasten zal opheffen.

5. Kosten

De totale kosten van het wensbeeld voor de oostzijde van de vesting zijn op visieniveau uitgerekend en bedragen circa €6.500.000,-. De herinrichting van de openbare ruimtes einde Herengracht – Kloosterstraat, Ton Kootsingel, Kazerneplein en de parkeerplaats Ton Kootsingel bij het Muiderslot maken geen onderdeel uit van dit uitvoeringsprogramma. Deze kosten worden geschat op circa €1.800.000,- tot €2000.000,-. Van het restant van circa €4.500.000,- valt circa €500.000,- onder de wallen van het Muiderslot.

Met name de keuze met betrekking tot het Vestingplein bepalen de uiteindelijke kosten. Na het opstellen van de definitief ontwerp kan tot met een post onvoorzien van 5% - 10 % de kosten worden berekend.

Met betrekking tot herstel van de gebouwen is reeds in meer detail uitgerekend dat deze kosten circa €200.000,- zullen bedragen. Hiermee worden alle gebouwen hersteld en voorzien van elektriciteit. Bij concrete plannen voor herbestemming wordt dit uiteraard een hoger bedrag, maar dit zal eerst op de weg van de initiatiefnemer liggen.

Voorafgaand aan de start van het project wordt door de raad een besluit genomen over de financiering.